

A photograph of a prison corridor. The path is paved with gravel and runs between two rows of brick buildings. Each building is enclosed by a concrete archway supporting several strands of barbed wire. A blue lamp hangs from the archway on the left. In the background, there are green trees and a small structure with a roof.

Peter Frankl

**NEMECKÁ
OTÁZKA**

Nemecká otázka

Peter Frankl

Obsah

Úvod

Edel

Fero
Kláštor
Opát
Školiteľ
Hort
Oberdorf
Untersturmführer
Hádka
Židia
Rozkaz
Judenfrei
Okolnosti
Činitel'
Hort
Esesák
Eichmann
Strach
Himmler

Zadost'učinenie

Pražský Slovák
Chalupa
Krčma
Nemci
Raspel
Herbert
Život
Herbert
Raspel
Linke
Raspel
Sudet'áci
Návštevy
Raspel

Pomsta

Silniak
Helena
Silniak
Helena
Karol
Helena
Karol
Linda
Karol

Úvod

Krátko po druhej svetovej vojne sa slovo Nemec písalo v niektorých krajinách s malým počiatočným písmenom. Bola to bezprostredná reakcia na zločiny, ktorých sa ríša a jej príslušníci dopustili. Poviete si nespravodlivé, každý Nemec nebol predsa zločinec, nemožno uplatňovať princíp kolektívnej viny. Ale vysvetlite to človeku, ktorý stratil vo vojne svojich najbližších, tým ktorí boli objektom genocídy, skupinám obyvateľstva, ktoré boli nemilosrdne vyhladzované.

Od konca druhej svetovej vojny uplynulo viac ako sedemdesiat rokov. Mnohé udalosti sa stratili z pamäti, odišli do zaprášených stránok dokumentov. Zavraždení však majú svoje práva. Predovšetkým právo, aby sa na nich nezabudlo. Z toho vyplýva aj povinnosť: pripomínať ich a spomínať.

Po čase sa vytvárajú ostré deliace čiary medzi dobrými a zlými, spravodlivými a zločincami. Biele a čierne. Život má však oveľa viac farieb. Vražda nevinných ale zostáva vraždou. Zaslúži si odsúdenie a potrestanie. Minulosť si nesieme v sebe a je na nás, ako s ňou naložíme. Spravodlivosť, pomsta, trest, odplata ešte aj po rokoch? Ako postupovať, aby sme neublížili aj nevinným?

Priami vinníci sa už smažia v pekle. Ako sa ale zbaviť neustále sa vracajúcich otázok, čo tvoj predok vtedy a vtedy robil? Ako vygumovať z hlavy myšlienku, čo keby si sa narodil o roky skôr? Ako uniknúť snom, že práve nastupuješ do dobytčieho vagóna smer vyhladzovací tábor, čakáš na ortiel istého Josefa Mengeleho, alebo stojíš nad hrobom, ktorý si si sám vykopal? Sú tu aj iné otázky. Ako by si sa zachoval, keby si stál na druhej strane? Bol by si iný, lepší? Prečo? Naozaj?

Tri poviedky v tejto knihe hovoria o tom, že včerašok nie je mŕtvy. V akej podobe sa nám zjaví, ako sa k nemu postavíme? Fero, Albert a Karol čelili v rozdielnych situáciách rovnakej minulosti. Ale neboli jej bezbrannou obeťou. Sami sa mohli rozhodnúť, čo urobiť, ako postupovať.

Čitateľovi prezradím, že žijem už desiatky rokov v západnej časti našej kedysi spoločnej republiky. Preto tie čechizmy a zrejme aj ďalšie chyby v mojom texte. Ospravedlňujem sa za ne. Slovak Ladislav Grosman (1921-1981), ktorý žil dlho v Prahe, publikoval prevažne v češtine. V jeho rukopisoch sú slovakizmy a sú diskusie o tom, či šlo o autorov zámer a či jeho české texty opravovať. Ja píšem stále slovensky. Napíšem pravdu,

moje pravopisné chyby nie sú zámerné. Redaktor by prešľapy odstránil, žiaľ predkladanú prácu takýto odborník nevidel.

Poznámka: Udalosti a osoby známe z histórie sú spracované beletristicky. Čo sa týka ostatných postáv, akákoľvek podobnosť alebo zhoda so skutočnými ľuďmi je náhodná a neúmyselná. Kniha obsahuje fiktívne prvky.

Edel

Fero

Nemecký colník sa zaškľabil, keď sa priblížil k Ferovej obstarožnej škodovke. „Nakupovať čo? Peniaze máte? Kam idete?“ spustil guľomet otázok. Výraz jeho tváre sa nezmenil ani keď mu návštevník odpovedal svojou celkom obstojnou nemčinou. Písala sa jar roku 1992.

Od zrušenia vízovej povinnosti medzi Československom a Nemeckom uplynuli síce už takmer dva roky, ale colníci na oboch stranách hranice stále nezvládali podstatne zvýšený nápor. Ba naopak, problémy sa hromadili, pretože cestujúcich bolo stále viac. Turisti, obchodníci, ale aj rôznorodí peší a motorizovaní kšeftári. Pohodlný život na zadrôtovanej hranici, keď sa na prechode sem-tam objavilo auto, bol preč. Pred závorami stáli dlhé fronty, ľudia v uniformách boli nervózni, nasávali do seba vzduch plný výfukových plynov, pobehovali medzi vozidlami, odskakovali do svojich kancelárií, bezmocne rozhadzovali rukami, rozčuľovali sa a pokúšali dohovoriť s cestujúcimi tiež nervóznymi v dôsledku nekonečných krátkych prískokov, ktoré začínali už dlhé kilometre pred hranicou. Naštartuj, prejdi pár metrov, zastav, vypni motor. A znovu a znovu. Vysvetli svojej škodovke, že voda sa jej nemá prehrievať. Z kopca ju posotíš, ale smerom hore už ťažko. Tí za tebou vytrubujú a nadávajú, aj keď im nakoniec nezostáva nič iného ako ti pomôcť.

Bav sa ty, nemecký colník, s motoristom, ktorý nevie ani slovo v tvojom jazyku. K tomu ešte množstvo peších českých návštevníkov, dychtivých nakúpiť si pracie prášky, kozmetické potreby alebo len ochkať nad plnými výkladmi, širokým sortimentom a astronomickými cenami. Druhá návštevnícka strana, teda nemecká, je opatrnejšia, ktovie, čo ju za bývalou železnou oponou čaká. Vraj chleba, mäso, syry sú tam plné chémie, topánky nekvalitné, aj kaderníci upravujú vlasy staromódne. Ale nekúp, keď ceny sú až smiešne nízke. Nemci vedia česky len výnimočne, ale nemčina je svetový jazyk. Tak sa Česi učte, nicht wahr?

Pripravené na ruch neboli ani cesty a prihraničné mestečká a dediny. Na československej strane obyvatelia, ktorí žili tesne za čiarou nadávali na neprestajný had áut. Oni z toho ruchu nič nemajú. V ich bohom zabudnutých osadách sa nikto nezastavuje a oni na nákupy „v rajchu“ nemajú. Kapitalisti zo Západu väčšinou len prefrčia okolo. Mieria do Pilsen, kde si dajú Bier alebo do goldene Prag, ja eine alte deutsche Stadt. Benzínové čerpadlá s naším podstatne lacnejším palivom tesne pred vstupom do Nemecka ešte neboli, obchodov,

k tomu ešte zle zásobených bolo poriadko. Aj ten zlomok bývalých „revanšistov“, ktorý sa zastavil hneď za hraničnou čiarou, bol viac, ako si kapacita českých mestečiek mohla dovoliť. Nakupujú, akoby to bolo zadarmo, nadávali miestni. Máme nedostatok základných potravín, robte s tým niečo, chodili za funkcionármi. Ale aj závideli, že západniari nakupujú v rozsahu, ktorý značne prevyšoval kapacitu domácej peňaženky.

Hrešeni u obyvateľov českých prihraničných obcí nezostávali ušetrení ani ich krajanovia, ktorí mierili na návštevu západu Nemecka: „Len sa z tých Nemčúrov neposerte, zrazu akí kamaráti ste s kapitalistami a revanšistami, klaniate sa im a ich markám, ponížujete sa.“

Miestni mali strach, čo bude. Šírili sa zvesti, že „Sudet'áci“ vysídlení po vojne, budú požadovať späť svoj majetok, vyženu Čechov z ich obydli alebo aspoň budú chcieť odškodné. Istota pevných závor, zátaras, uzavretého domáceho sveta, smradu ale tepla, sa zo dňa na deň stratila. Boli zrazu vydaní napospas otvorenej krajine, neznámym vetrom a vplyvom, o ktorých predtým nechyrovali. Dovtedy nemenný, stabilný svet prinášal každý deň nečakané a nechcené novinky. Čo sa stane, čo len s nami bude?

Zato starostovia na bývalej západonemeckej, teraz už nemeckej strane hranice sa tešili. Ich dediny a mestečká sa dovtedy vyľudňovali, mladých sa rodilo málo a aj tí odchádzali do väčších miest, ďalej do vnútrozemia. A teraz zrazu toto. Jedno auto za druhým. Franz, ten čo má obchod s dennými potrebami a po väčšinu času sa nudil za pultom alebo pred dverami svojho obchodu, má teraz plné ruky práce, musí mu pomáhať aj manželka. Do skladu pribral svojho otca a premýšľal o tom, že si prenajme neďalekú plochu, na ktorej budú môcť parkovať autá jeho zákazníkov. Denne telefonuje, áno ďalší tovar, prosím čo najskôr, nemám čo predávať, Česi idú ďalej, prichádzam o kšefty.

Tí ale, čo z ruchu nič nemajú alebo im pridali vrásky na čele, nadávajú rovnako ako Česi na druhej strane. Napríklad strážnik Bruno. Prišielci prekračujú rýchlosť, jednému nesvieti pravý reflektor, ďalší má auto síce tak akurát do šrotu. Parkujú si kde chcú, keď ich upozorňuje na značky a nápisy, tak len krčia ramenami „nicht frštén“. Ale on zakročiť nemôže, to by mu starosta dal. Nesmie kazit' atmosféru, má podporovať Freundschaft. Nadáva aj mäsiar Wilhelm. Teda hlavne závidí obchodníkom, ktorí majú sortiment, čo Česi nakupujú. Pred jeho výklad tí z Východu síce prídu, obdivujú krásne mäso, šunky a salámy, ale potom si niečo šeptajú, krúčia hlavami a odídu. Wilhelm vie o čo ide: je pre tých žobrákov príliš drahý, ale či on môže predávať lacnejšie? A tak sa musí i naďalej uspokojovať so štamgastmi ako je stará Koblová, čo si príde týždenne pre svoj jeden kúsok bravčového na rezeň, ale pekne tenko pán Wilhelm. „Tenko, tenko,“ šomre mäsiar, „keby si si aspoň raz, jediný raz rozkázala

kilo tých rezňov.“ Ale to on len pre seba, dovnútra, navonok sa usmieva, pohovorí o počasí i o boľavej nohe Koblovej. Klania sa a porúča, príd'te zas, milá pani Koblová.

Keď Fero strčil colníkovi pod nos papier s pozvánkou na seminár od rešpektovanej medzinárodnej firmy, úradník sa zatváril prívetivejšie. „Takže vzdelávať sa idete? Aspoň jeden, čo nenakupuje, akoby u nás bolo všetko zadarmo. Známy podnik,“ povedal uznanlivo. „Vy preň pracujete?“ Keď Fero prikývol, colník zasalutoval: „Tak Grüss Gott, veľa úspechu a šťastne dôjdite s tým vašim autom. Ak sa budete činiť, určite si čoskoro kúpite nové, poriadne, nemecké.“

Niežeby Fero odmietol taký volkswagen alebo mercedes, ale v jeho postavení na služobné auto nemal nádej. A čo sa týka lepšieho vlastného, priority doma boli iné: väčší byt a teda vyššie nájomné, poriadne oblečenie pre ženu, deti i pre neho. Okrem toho strava je stále drahšia, čo sa týka cien, rýchlo sa učíme od Západu, len tá životná úroveň nie a nie ho kopírovať. No, no, nešomri, napomenul sa. Plat máš podstatne vyšší ako je priemer.

Čo Fera pri tých prvých cestách najviac zarazilo a udrelo mu do očí, bol priepastný rozdiel na československej a západonemeckej strane hranice. Do bývalej NSR jazdil už nejaký čas. Dôvod bol jednoduchý: v Bavorsku bolo sídlo jeho nového chleboдаря. Cestoval okľukou, pretože sa musel zastavovať v Prahe, kde bola československá centrála firmy. V Bratislave mu do auta naložili nejaké písomnosti a v Čechách pridali ďalšie. Pri ceste späť viezol podobný náklad, prvá vykládka v Prahe.

U nás cesty plné výmol'ov, zanedbané šedivé domy, špina, zamračené, stále sa kamsi ponáhľajúci chodci, fronty pred obchodmi. Aj cesty na nemeckej strane boli úzke a staré, ved' načo budovať nové, keď pohraničie sa vyl'udňuje a hranica je vlastne konečná. Za ňu jazdí len málokto, frekvencia áut je nízka. Azda stavať pre Rusov, aby sa im pohodlnejšie obsadzoval slobodný svet, keď sa rozhodnú rozšíriť svoje cárstvo a napojiť kone v Atlantickom oceáne? Ale hradske a ulice na bavorskej strane sú opravené a čisté, blato akoby sa im vyhýbalo a na prechodoch pre chodcov majú peší skutočne prednosť. Domy si tiež už niečo pamätajú, sú však udržiavané, fasády svietia farbami, okná zdobia batérie muškátov. V mestečkách všade smerovky a orientačné tabule. Ľudia väčšinou kráčajú rozvážnym krokom, zdanlivo nikto sa neponáhľá, nevrážajú navzájom do seba, sú pekne oblečení, ružovolíci a usmievaví.

Bavorská dedina? Rozprávka. Rozľahlé staré i novšie drevené chalupy, močovka a hnoj nie sú všadeprítomné. Traktory a ďalšie poľnohospodárske vozy sa tu zrejme vznášajú, na cestách nezanechávajú viditeľné stopy. Nie sú ani umazané dvory plné klietok, hydiny a slepačincov. Sterilná čistota, krútili hlavou tí, čo z východu prekročili hranicu. Aj lúky

a lesy sú v Bavorsku akýmsi čudom zelenšie ako u nás, plnšie kvetov. A tráva všade posekaná. Kedy to stihnú, kto to všetko robí? divili sa návštevníci spoza nedávnej železnej opony.

Aj Fero sa pýtal: ako je to možné? Sú tí Nemci skutočne o toľko lepší ako my? Alebo príčina rozdielu spočíva v tom, že my sme mali štyridsať rokov takzvaný socializmus a oni kapitalizmus? Je pravdou, že po vojne bolo u nás pohraničie pri nemeckých hraniciach vysídlené, do mnohých oblastí sa nasťahovali zlatokopi, ktorí sa snažili čo najrýchlejšie zbohatnúť, ukradnúť, čo sa dá a potom zmiznúť. Nápor však zažila aj druhá strana: okupantov, a hlavne tisíce a tisíce vysídlelcov. Dnes rozkvitajúce západonemecké mestá a na druhej strane tie naše obklopené hradbami šedivých panelákov. Naše centrá, v ktorých sa domy opierajú navzájom o seba alebo o večné lešenia. Je však aj inak: u nás v dedinách obrovské murované domiská, aké si veru zd'aleka nie každý západonemecký sedliak mohol dovoliť. Celková bilancia je ale zrejma: niečo viac ako štyridsať rokov od vojny a čo sa týka vzhľadu krajiny a životnej úrovne, je víťaz jasný.

Kedy len nastal zlom? premýšľal Fero. Do roku 1990 na Západe nebol, ale jeho starší brat áno, a to v lete roku 1969. Precestoval vtedy Rakúsko, Nemecko i Francúzsko. Vrátil sa a rozprával. O prírodných krásach aj iných zvykoch. Čo sa týka životnej úrovne, priepastné rozdiely medzi nami a Západom však nevidel. Takže rok 1968, sovietska okupácia, pritiahnutie skrutiiek, hermetické závory a izolácia voči ostatnému svetu, porovnávanie sa len s týmým Bulharskom, a potom prepadnutie do sebauspokojenia, boli hlavnou príčinou zaostávania?

Kto vyhral v boji dvoch sústav, bolo tiež zrejme: Československo, tak ako aj iné krajiny sovietskeho bloku, sa rýchlo zbavilo dovtedajších poriadkov, odhodilo systém, ktorý sa vydával za socializmus, a vkročilo strmhlav do kapitalizmu, nech si už pod týmto pojmom predstavovali ľudia čokoľvek. Na nostalgiu nebol čas, bolo treba vrhnúť sa do privatizácií a reštitúcií, naturálne strácali dôležitosť, za peniaze sa zrazu dalo kúpiť všetko. Byť bohatý sa stalo jedinou túžbou miliónov. Pri výchove nového človeka urobili súdruhovia chybu, smial sa Fero dodatočne spolu so svojimi priateľmi, aj keď veselo im nebolo. Veď aj oni patrili do systému, ktorý prehral, pomáhali ho udržovať a pracovali preň. Zbytočné a stratené roky? Skutočne srdečne smiať sa budú môcť až potom, čo v nových poriadkoch zakotvia, prispôbia sa, začnú zapúšťať korene, prežijú, bude sa im dariť a budú spokojne bilancovať majetok a rátať vklady v bankách.

Fero zariskoval a ako jeden z prvých sa prihlásil do konkurzu, ktorý vypísala firma zo západu Nemecka, a uspel. Kolegovia ho odrádzovali: na škole máš svoje isté, odprednášaš si, niečo napíšeš, na honorároch si privyrobíš a hlavne nepredrieš sa. Firma? To bude vykorisťovanie, zoderú ťa z kože. A ktovie, či rovnaký podnik tu bude aj o rok alebo dva. Čo potom urobíš, kam sa podeješ? Nuž podnik bol a na jeho vysokej škole zostali väčšinou len učitelia, ktorých firmy nechceli.

Vtedy kolegom argumentoval: je čas na zmenu, kedy mám skúsiť niečo nového, ak nie teraz, kým som pomerne mladý a je dopyt? Nedokázal toto svoje tvrdenie inak podložiť, ale mal predtuchu, že zanedlho nič nebude tak ako dnes alebo dokonca včera.

Jasné, že začiatky neboli ľahké. Mnohé znalosti, zručnosti a zvyky mu boli často iba na ťarchu, lepšie bolo na ne zabudnúť. Musel sa rýchlo oboznámiť s novými pojmami, prispôbiť sa inému režimu práce. Aj sa naučiť inak poslúchať. Kapitalistický akcionár nebol vedúci katedry ani dekan. Ani socialistický vlastník národného podniku, ako ho Fero poznal pri svojich začiatkoch v praxi. Včerajšok bol plný rozvažovania, diskusií, spochybňovania a špekulovania. Škrabalo sa za ušami a nachádzali výhovorky. U kapitalistu musíš sklapiť opäťky, postaviť sa do pozornu, prisvedčiť a realizovať. Inak... Inak letíš a oboznámiš sa s ďalším novým pojmom, o ktorom si predtým len čítal. Menuje sa nezamestnanosť.

Ale učili sa aj akcionári. Rýchlo zistili, že zastaranú infraštruktúru nemožno stotožňovať so zaostalosťou obyvateľstva, že ne jeden domorodec má vysokú kvalifikáciu i schopnosti a je veľmi ochotný učiť sa a podriaďovať sa. A tie rozprávky o nízke platy! Ak by sa naplňoval čo len veľmi pesimistický scenár, zisky by boli i tak skvelé. Okrem toho sa nesmie zabúdať na potrebu predbehnúť konkurenciu a obsadiť zatiaľ takmer voľný trh. Ak nie my, súperia sú tu raz-dva.

Veľmi poučné boli pre Fera prvé kapitalistické školenia, aj keď sa konali na domácej pôde. Na tých bývalých socialistických šlo o to zúčastniť sa, zapísať si čiarku, byť prítomný, aby si si neuškodil v kádrovom posudku a kariére. Často sa spájali s nejakou športovou alebo inou akciou, ktoré boli len zámienkou k alkoholovým a sexuálnym radovánkam. Ten, kto skutočne chcel, sa mohol aj niečo užitočného naučiť, ale medze dobrovoľnosti boli v tomto prípade takmer neobmedzené. Pri kapitalistických ti šlo o krk. Bolo to vlastne ďalšie kolo výberových riadení. Ako sa zúčastňuješ a počúvaš, či si aktívny, plníš si úlohy, si disciplinovaný? Fero skoro zistil, že je pozorovaný počas výučby i po nej. Si družný, nevyhábaš sa večerným posedeniam? Na druhej strane, nevyhadzuješ si pritom príliš z kopytka? Fero uspel, z krátkodobého zamestnanca sa stal riadnym pracovníkom firmy so

zmluvou na dobu neurčitú. Ešte jasnejším dôkazom bolo, že po zahrievacích domácich kolách ho posielajú na zahraničné školenie, kde jeho kolegami budú nemeckí pracovníci firmy. Pozná vyššiu kultúru, stane sa jej propagátorom a šíriteľom medzi svojimi krajanmi.

Sedel v aute a pozorne sledoval cestné ukazovatele. Dávno už odbočil z hlavného ťahu, v ústrety mu prichádzali kopce a hory, stále hlbšie sa zarezával do územia najväčšieho nemeckého spolkového štátu. O bývalom kláštore, kam smeroval, si našiel niekoľko viet v sprievodcovi. Komplex, ktorý si pamätá storočia, je v ňom niekoľko pozoruhodných pamiatok. Predstavoval si kamennú budovu, s vysokými stropmi, v ktorej sa rozliehajú tvoje kroky, vlhko a chlad ti prenikajú do kosti, zima medzi hrubými múrmi je i vtedy, keď vonku vládnu letné horúčavy. A teraz je ešte len jar, bŕ to bude školenie.

Kláštor

Kláštor bolo vidieť už z diaľky, stál na kopci a kraľoval okoliu. Nebolo to ťažké, pretože rámeč tvorili iba lesy, široko ďaleko nebola iná stavba, ničo ešte dedina. Po príjazde sa Fero ľahko zorientoval podľa šípok a pristál v napodiv modernej veľkoplošnej garáži. Automaticky pripevnil na volant páku proti ukradnutiu vozidla, vytiahol batožinu a pobral sa za inou šípkou, ktorá ho smerovala k recepcii. Vtom sa ale zastavil, niečo mu bolo divné. Že čo? No jasné. V garáži parkovalo niekoľko áut, všetky podstatne lepšie ako jeho tragač, ale páku veru na žiadnom z nich nevidel. Zahanbil sa, rýchlo sa poobzeral, našťastie v garáži je sám. Svoj ochranný prostriedok proti krádeži odmontoval a strčil do kufra. Chvalabohu nikto si nemohol všimnúť, aký Fero z Balíkova to dorazil. K vyvolaniu nežiadúcej pozornosti úplne postačí jeho auto.

Ďalšie prekvapenie. Moderná recepcia ako v hoteli. Dostal jednoposteľovú izbu aj s príslušenstvom. Zariadenie bolo strohé, ale všetko v bezchybnom stave. Bude na izbe sám, žiadna dvojka alebo päť postelí či nocľaháreň ako bol zvyknutý z niekdajších školení. Rýchlo si vybalil veci, pred úvodným večerným stretnutím má ešte čas, trochu sa poobzerá. Zdalo sa, že v tomto krídle je zatiaľ iba on, ale jeho kroky sa nerozliehali, všade po chodbách boli koberce. Interiéry časti kláštora, v ktorej boli jedálne, ubytovanie, rokovacie a školiace miestnosti, boli zrekonštruované, stropy všade znížené. Nič tu nepripomínalo stredovekú stavbu. Bol to vlastne moderný hotel so všetkým, čo k tomu patrí. Šípka do suterénu ukazovala na bazén, saunu a telocvičňu. Všetko otvorené a nikde nikto. Fero si pripadal ako v zakliatom zámku.

Vyšiel na priestranstvo pred kláštor a pred ním sa týčila majestátna veža kostola. Skúsil obrovské dvere, ktoré sa napodiv otvorili. Do očí mu hneď udreli slávne fresky. Oltáre, sochy i organ, vôbec celé zariadenie určite pamätalo stáročia, ale nič nebolo rozbité, zaprášené alebo zanedbané, akoby sa o kostol tak ako kedysi i dnes starali mnísi. A možno sú tu aj naďalej, pomyslel si Fero, keď sa zadíval na druhé krídlo budovy. Pochmúrne, tmavé, už z diaľky neprístupné.

Okolo kláštora bol park. Fero si vybral jeden z chodníkov. O niekoľko desiatok metrov ďalej francúzska časť záhrady prechádzala do anglickej. Upravené záhony, zostrihané kríky a rovnú cestu vysypanú štrkom vystriedali zhľuky stromov, rozľahlé trávniky, dokonca i most sa našiel. Na konci esovitej cestičky stála lavička a Fero sa očarený rozhlídal okolo seba. Pod vyvýšeninou, na ktorej sa rozprestieral kláštor, sa tiahlo široké údolie. Hnedé, niekedy až čierne polia, sa striedali s lúkami. Pretkával ich modrý pruh potoka či rieky a niekoľko ciest. Vysoko na obzore rámovali krajinu kopce. A na nich, kam len oko dovidelo, lesy a lesy. Civilizácia, 20. storočie, zhon a ľudia boli zrazu veľmi ďaleko a neskutoční. Fero si chcel sadnúť, aby sa pokochal pohľadom, ale v poslednej chvíli sa zarazil. Ani nie dva metre od lavičky sa plošina, na ktorej stál, prudko lámala. Opatrne podišiel na okraj a hľadel do hľbokej priepasti. Nikde žiadne varovanie, len nízke zábradlie sotva do polovičky kolien ho delilo od smrti. Zakrútila sa mu hlava. Rýchlo zaspätkoval, ale potom sa spamätal. Chýba tu tabuľka: Skok do neznáma sa zakazuje. Vlastne prísne zakazuje. Sme predsa v Nemecku.

Na večerné otvorenie seminára sa dlho pripravovať nemusel. Pokyny boli jasné: odev bežný, teda medzi nami Nemcami casual, tak ako ostatne počas celého školenia. Zhromaždili sa v jednej z učební. Každý už mal pripravenú menovku, na stole nezostala ani jediná, všetci prišli načas. Hľa Nemecko, konštatoval v duchu spokojne Fero. Krátke uvítanie hlavným školiteľom či trénerom, ktorý predstavil aj svojich dvoch spolupracovníkov. Nasledoval bufet. Fero pozorne sledoval kolegov, čo si objednávajú. Takže pivo je povolené, povedal si uľahčene a požiadal o rovnaký druh ako najbližší sused, ktorý zvolil Kláštorňý mok, keď sme medzi mníchmi, dodal so smiechom.

Fero sa nenápadne díval na okolité menovky, je tu zrejme jediný zo zahraničnej odbočky. Niektorí z poslucháčov sa poznali, a tak sa skoro vytvorili okruhy besedujúcich. Pripojil sa k jednému z nich, ochotne mu urobili miesto. Všimli si odkiaľ je a zvedavo si ho obzerali. Nielen to, skoro sa stal objektom početných otázok. „Ako to, že tak dobre hovoríte nemecky?“

„Učil som sa v škole.“

„A u vás bolo povolené učiť sa nemčinu? My sme mysleli, že len ruštinu. Bratislava? To je neďaleko Viedne?“

Skoro sa ukázalo, že z tých piatich, s ktorými postával, v Československu nikto nebol. Zato precestovali početné štáty západnej Európy, niektorí boli aj v USA alebo v Thajsku. Teraz sa zase čudoval Fero. „Ale prečo, veď sme susedia, nezaujíma vás ako žijeme?“

Rozpačito krčili ramenami: „Načo by sme k vám jazdili? Za vášho socializmu to nešlo, ešte by nás zavreli. A teraz? Čítali sme, aké máte hrozné cesty, taxikári strašne kradnú, hotely a vôbec služby sú v úbohom stave, reštaurácií málo a sú preplnené.“

Fero sa vehementne pustil do obhajovania svojej krajiny, ale videl, že ich nepresvedčil. „Bol som v bývalej NDR,“ oponoval mu sused, ktorý mal na menovke napísané, že sa volá Franz. „Tamojší príbuzní mi tvrdili, že oni boli zo všetkých socialistických štátov ďaleko najvyspelejší. A čo som videl? Samý panelák, betónové mestá, a to mi ešte vykladali, že kto dostal byt v takej oblude, bol šťastlivec. Všetko je tam z umakartu. Spláchnesť záchod v byte na desiatom poschodí a počuť to aj na prvom.“

Pridal sa aj Heinz: „Počul som, že v českom pohraničí sú denne demonštrácie, ľudia vraj protestujú proti zblížovaniu s Nemeckom, požadujú, aby hranice zase oddeľovali drôty, oni s revanšistami nechcú mať nič spoločné.“

Fero oponoval: „Príďte sa pozrieť, nie je to pravda. Nehovorím, že takí ľudia sa nenájdu, ale všeobecný názor je iný. Ja lepšie poznám hranicu s Rakúskom, od Bratislavy je na skok. Slováci sa radujú, že môžu do Viedne. Ale aj Česi, že okrem Drážďan smú aj do Norimbergu alebo do Mníchova.“

„Pekne ste to s tým svojím socializmom dobačovali,“ zovšeobecnil debatu Harald. „Kde sme boli po vojne my, kde vy a pozri sa teraz na ten rozdiel.“

Fero v žiadnom prípade nechcel, aby ho považovali za obhajcu socializmu. To by mu ešte chýbalo. „My veríme, že teraz sa u nás všetko zmení, a to k lepšiemu,“ povedal. „Ja som nehovoril o socializme. Susedia sa predsa majú poznať, aby nevznikali nepodložené fámy, odstránili sa predsudky. Išiel som dnes cez české pohraničie a môžem vás ubezpečiť, že žiadne akcie proti Nemcom sa tam nekonali. O tom, že v NDR mali vyššiu životnú úroveň ako u nás, silne pochybujem, pravda v športe boli lepší, dokonca predstihli aj vás, západných Nemcov.“

Rozvinula sa debata o dopingu, policajnom štáte, Honeckerovi. Niektorí z kolegov si dali druhé pivo, ale Fero nie. Nechcel, aby si hovorili: Hľa, ten je z pivného štátu, určite si pridá ešte tretie.

Obsadenie jednotlivých okruhov poslucháčov sa s pokračujúcim večerom menilo, ale žiadna veľká zábava sa nekonala. Skoro sa rozišli do svojich izieb. Ráno je treba vstávať a to s čistou hlavou. Začína predsa školenie. Vlastne sa otvorilo už dnes. Si pozorovaný, nezabudni na to, Fero.

Rozbehol sa kolotoč prednášok, seminárov, prác v skupinách i samostatných činností, večerného písania úloh a štúdia. Raz sedeli spoločne za stolmi ako v škole, inokedy ich rozsadili do kruhu. V každej učebnej miestnosti boli flipcharty, projektor, skladacie ukazovadlo a ďalšie vybavenie. Niečo z toho Fero už poznal, ale oni vo firme disponovali zatiaľ iba po jednom kuse, a bola to veľká vzácnosť, rarita, s ktorou opatrne zachádzali, požičiavala sa podľa poradníka a noví pracovníci upierali na taký skladací spätný projektor obdivné pohľady.

Fero bol o niečo starší ako jeho kolegovia v kláštore. Skoro zistil, že medzi poslucháčmi je jediný vysokoškolák. Prevyšoval ich všeobecnými znalosťami, aj výpočty mu šli o niečo rýchlejšie, ale dával si dobrý pozor, aby to nevyšlo najavo. Ostatne, k tomu nemusel vynaložiť veľkú námahu. Jeho dobrá nemčina predsa len nebola perfektná, a tak ho ostatní automaticky zaraďovali na spodné stupne. V niečom aj oprávnené. Boli ďalej ako on v obchodných zručnostiach a vedeli oveľa viac o skutočnej firemnej kultúre ich zamestnávateľa. Fero hlavne počúval, pýtal sa, zdvorilo prikyvoval, občas prehodil obdivné slovo. Primerane sa zapájal do diskusie, hlásil sa a dodržiaval časový harmonogram, pretože to už vedel, že nie je väčší zločin, ako prísť niekam neskoro. Nevynikal, ani nezaostával, tak ako si zaumienil, patril k lepšiemu prímeru. Nikto mu nezávidel, ale ani sa na neho nemračil, že zdržuje ostatných.

Neskôr sa Fero zúčastnil na mnohých podobných akciách. Samozrejme, že nie všetky boli v kláštorech, väčšina sa konala v hoteloch alebo v moderných školiacich zariadeniach firmy. Všade výborné ubytovanie, strava atď. Všetky mali ešte jedného spoločného menovateľa: konali sa na osamotených miestach, pokiaľ v hoteloch, tak výhradne mimo sezóny. Nikde žiadna blízka možnosť zábavy alebo rozptýlenia. Po tie dni si sa mal sústrediť len a len na to, prečo si sem prišiel. Znie to síce neveriteľne, ale za celý čas nezažil ani jeden neskorý príchod či dokonca hrubšie porušenie disciplíny.

V kláštore mal Fero svoju nemeckú školiacu premiéru. Zaujímali ho témy seminára, usilovne počúval a učil sa. Nestačil sa nudiť, vstrebával s otvorenými očami a ústami, robil si poznámky, tešil sa na to, s akými novinkami prekvapí kolegov doma. To až neskôr, keď sám pracoval ako tréner, mu začal vadit' nekonečne sa opakujúci stereotyp jedál a prednášok mimo

domova. Každé ráno rovnaké tváre, deň ako deň, týždeň za týždňom. Túžil po tom nebyť na seminári, zavrieť za sebou dvere firmy, hodiť za hlavu podnikové záležitosti, vrhnúť sa do mesta, kráčať po chodníku, naskočil do električky, tešiť sa na rodinu.

Na tom prvom tréningu mu oči aj myšlienky z času na čas zablúdili smerom k tmavému krídlu kláštora. Mnisi tam už dávno neboli, to si dodatočne prečítal v prospekte, ktorý našiel na recepcii. Ako tu ale kedysi mohli žiť? lámal si hlavu. Nie týždeň, ale roky, mnohí zrejme takmer celý život. Keby steny vedeli rozprávať, o koľkých žiaľoch by mohli svedčiť, o akých nesplnených túžbach, márných modlitbách, tajných slzách. Pravda, boli vtedy iné časy, nemôže sa na ne dívať dnešnými očami. Ľudia toľko necestovali, nevedeli o okolitom svete, nemohli si zapnúť televízor. Mnohí strávili celý život v rodnej dedine alebo v jedinom údolí, kde sa aj oženili či vydali, mali deti, tvrdo pracovali. Život nebol žiadny med, ale ani obyvateľ najzapadnutejšej usadlosti nebol uväznený medzi múrmi, mal nad sebou nebo a nie strop cely. Modlitba za modlitbou, možno práca v záhrade, každý deň rovnaký pohľad na kolegov mníchov. A takto si zostarol, z pružného mladíka sa stal vetchý dedo, tvoja rodina dávno už na teba zabudla, svet tam vonku bol neskutočne vzdialený, a ty si po ňom ani netúžil, veď čo by si si v ňom počal, akoby by si sa orientoval, z čoho žil? V kláštore si v bezpečí, máš svoj režim aj svoje jedlo, každého poznáš, čo viac potrebuješ, nahý si na svet prišiel a nahý z neho aj odídeš. Svoj život si zasvätil bohu, slúžiš bohu. Existuje väčšia pocta?

Opát

Fero kráčať po dlhej tmavej chodbe, ktorú len zriedkavo a nedostatočne osvetľovali pochodne. Podľa zápachu usúdil, že ide o smolnice, ale mohol sa aj myliť. Prehánajú to v tomto múzeu s autentickosťou, pomyslel si podráždene. Pokojne mohli použiť slabšie elektrické osvetlenie a nechať na mojej fantázii, aby som sa vžil do 12. alebo 16. storočia.

Chodba sa zdala byť nekonečná a Fero márne pátral po nejakom červenom svetle alebo zelenej orientačnej šípke, ktoré by ho doviedli k východu či dverám, za ktorými je konečne už miestnosť s denným alebo aspoň elektrickým svetlom. Stále však nič a on išiel a išiel. Aspoň že oči si po čase zvykli na polotmu, a tak už nenašľapoval opatrne ako slepec v obave, že v nasledujúcej sekunde sa zrúti do nejakej hladomorne alebo zakopne a poriadne si narazí nos. Tak sa sústredil na chôdzu a hľadanie východu, že až po hodnej chvíli si uvedomil, že ho mňajú záhadné, strašidelné postavy. Na sebe mali čierny odev, ktorý pripomínal tuniku. Cez ňu ešte pruh látky s prestrihom na hlavu. A na tej hlave kapúca, ktorá

zakrývala neznámym oči i tvár. Ako vidia, ako tak môžu chodiť? čudoval sa. Ako keby to bola najdôležitejšia otázka, ktorú teraz musí riešiť.

Ved' ja som v kláštore, uvedomil si zrazu ohromene. V tej jeho tmavej, uzavretej časti. Ale ako som sa sem dostal, ako som sa tu ocitol? Vôbec si nepamätal, že by sa rozhodol pre dobrodružný výlet a dokonca sa naň vybral. Sedel predsa v izbe, pozeral sa na televíziu, ale čo bolo potom? Teraz mal na nohách maratónky, na sebe džínsy a len tenké tričko. Dodatočne ho striaslo od zimy.

Príšery v tunikách prechádzali okolo neho nevšímavo a Fero sa neodvážil ani jednu z nich zastaviť, opýtať sa na cestu, poprosiť ju, aby ho vyviedla z nekonečnej chodby. Vtom ho ale štyria v mníšskom habite obklúčili a Fero poslušne šiel v strede tohto podivného štvorca, ktorý smeroval neznámo kam.

Ťažké dvere sa otvorili a návštevník sa ocitol v neveľkej miestnosti, kde na neho hľadeli spýtavé oči starého človeka. Mal rovnaké oblečenie ako jeho kolegovia, len chvalabohu kapúca mu visela cez plecica a nezakrývala hlavu. Starec pomaly odložil knihu. Fero si všimol, že text je písaný ručne. Zrejme latinsky, povedal si. Ten chlapík bude mimoriadne vzdelaný človek.

„Som opát,“ povedal neznámy a k titulu pridal aj akési meno, ktoré ale Fero nepostrehol. Toľko samozrejme vedel, že človek s takou funkciou býval šéfom kláštora. Už len matne si pamätal na dej knihy Umberta Eca Meno ruže. Radšej ju ale spomínať nebude. Ktovie, aký je názor jeho spoločníka na príbeh talianskeho spisovateľa. U nás v Československu kláštory neexistujú. Vraj nejaké budú znovu zakladať. Počkáme si, uvidíme.

„Mal by som ti povedať Vitaj, ale nemôžem,“ pokračoval opát. „Máme presné predpisy na to, ako prijímame hostí, ktorí bratia a ako sa o nich starajú. Spôsob života nášho spoločenstva nesmie byť narušený. Preto máme priestory, ktoré sú prístupné len členom našej komunity a iné, kam smú hostia. Neuzatvárame sa pred svetom, naopak. Ale pokojný život môže vychádzať iba z pokojných srdc všetkých našich bratov. Len potom sa dá tento pokoj prenášať i mimo múrov kláštora a aj na tých, čo k nám prichádzajú.“

„Prepáčte,“ zajachtal Fero. „Ja som nechcel, neurobil som to naschvál, ospravedlňujem sa. Vlastne ani neviem, ako som sa k vám dostal, čo tu robím. Keď mi ukážete, kde je východ, zaraz sa poberiem preč a nebudem vás viac vyrušovať.“

„Len pokojne,“ mierne odvetil opát. „Neboj sa, nič zlého sa ti u nás nestane, aj keď si porušil predpisy. Do priestorov, po ktorých si chodil, môžu vstúpiť iba plnoprávni členovia

našej Regule, a potom uchádzači, ktorí prechádzajú kandidatúrou a noviciátom. Podľa môjho vedomia ty k ním nepatríš. Alebo by si sa chcel k nám pridať?“

„Ja? V žiadnom prípade. Zaživa sa nechať pochovať, zrieť sa všetkých radostí, vziať si na seba kutňu a len sa modliť a modliť?“

„Rozprávaš o veciach, o ktorých nič nevieš a ani im nerozumieš. Hovoria z teba len znalosti z lacných filmov a brožúr, ktoré osočujú cirkev a vieru v Boha. Áno, my slúžime Bohu, svojimi modlitbami a prácou oslavujeme Boha. U nás však askéza neznamená odriekanie, ale zdokonaľovanie. Nejde o obmedzovanie, ale naopak o rozvíjanie našich členov. Rešpektujeme individuality, každý mních má všetko, čo potrebuje k životu v kláštore. Berieme ohľady na starých a chorých. Nielen sa modlíme, ale aj pracujeme. Nepopierame svet a neutekáme pred životom. V cirkvi je miesto pre tých, čo sa snažia o dokonalosť i pre tých slabších a slabých. Evanjelium nie je zákonom, ktorý musia všetci doslova a do písmena plniť. Otcovia mníšstva boli ľudia ohľaduplní a veľkorysí. Boli to ľudia a nie fanatici.

Vieš aká bohatá história je za nami, aké tradície, koľko práce a výsledkov?“ dodal opát. „To až vy, komunisti, ste zničili rehole.“

„Prepáčte, ale pokiaľ si dobre pamätám, tak v našich končinách tak urobil už koncom 18. storočia Jozef II.,“ vedel Fero.

Opát hnevlivo mávol rukou. „Ale František I. ich už roku 1802 zase povolil. Videl si časť tohto kláštora. Vybuodovali ho slávni stavitelia, ozdobili veľkí sochári a maliari. Svojho času medzi týmito múrmi bolo stredisko katolíckeho osvietenstva. Tu bola široko ďaleko v zahraničí preslávená kláštorná škola, vydával sa časopis, knižnica mala tisícky zväzkov. Pozoruhodné boli prírodopisné zbierky a fyzikálny kabinet, známi vedci-mnísi rozvíjali matematiku, právne vedy, filozofiu. Veď náš kláštor vznikol pred dávnymi storočiami i preto, aby sa v cirkvi posilnila sloboda, nezávislosť na svetských a duchovných veľmožoch. Vychádzala z nás veľká tvorivá sila. Áno, riadime sa svojou regulou, prísne ju zachovávame, ale regula nie je mŕtva a strnulá, ale naopak neustále oživovaná.“

„To som nevedel,“ zahanbil sa Fero.

„Nevieš a rozprávaš, čo ti slina prinesie na jazyk,“ napomenul ho opát. „Nechajme to však. Chcem hovoriť o tebe. Cítim v tvojom srdci nepokoj. Vieš čo chceš? Býval si predsa nádejným vedcom a zrazu sa chceš vzdať toho, čo máš rád, na čo si sa pripravoval, na čom si pracoval, čo malo byť poslaním tvojho života.“

„Ale či vy neviete ako biedne u nás vedec žije? Aký má úbohý plat? Rodinu z neho neužívate, musíte chodiť na brigády. Byť stále nemáte a šanca, že si ho raz kúpate je minimálna.“

„Viem,“ odvetil opát. „Aj to, že mamon ti zaslepil oči, ovládla ťa chtivosť. Ale nielen to. Kým všetci zarábali málo, bola u vás takzvaná nivelizácia, nevadilo ti to. Ved' viac mali len funkcionári a zloději. Poriadny človek sa nehanbil za svoju chudobu. Teraz ťa opantál strach. Strach z toho, že je tu príležitosť, a ty ju nevyužiješ. Že ťa niekto predbehne a potom sa bude z teba smiať, že stále biedne živoríš. Myslíš si, že zo samotného bohatstva vzíde niečo nového, lepšieho? Prečo by človek, ktorý má všetko, o niečo ešte usiloval? Boha môžeš veľmi dobre osláviť aj prácou. Aký prospech bude mať človek z toho, keď získa celý svet, ale stratí svoj život? Pamätaj na to, že ak chceš mať pravý a večný život, zdržuj svoj jazyk od zlého a svoje pery od falošných slov. Chráň sa zlého a čiň dobré, hľadaj pokoj a usiluj sa oň.“

„Ale či ja nechcem pracovať?“ urazene zvolal Fero. „Naopak pracujem tvrdo, od rána do večera, driem pre rodinu, aby sa mala lepšie. Nekradnem, chovám sa náležite, dodržiavam zákony. Čo proti mne máte?“

„Nie je to práca, ktorá zodpovedá tvojim možnostiam a schopnostiam. Počítaš peniaze, žiješ zo dňa na deň, dennými, triviálnymi, mechanickými pracovnými problémami. Aké je plnenie plánu, produktivita, zisk. Namiesto toho, aby si skúmal, hľadal doteraz neobjavené, prichádzal s niečím novým, čo prospeje ľuďom. Zahadzuješ svoj talent, ovládajú ťa malicherné myšlienky, materiálne želania a každodenné potreby. Čo svojím životom a prácou zanecháš, vieš to?“

„Viem,“ odvetil Fero. „Ak sa mi bude dariť, budeme sa mať dobre, ja budem postupovať vo funkciách. Ľudia si ma budú vážiť, manželka a deti mi budú vďačné, že som zabezpečil rodinu.“

„To je všetko, čo chceš?“ smutne sa opýtal opát.

„Vidím to teraz ako svoju hlavnú úlohu. Uchytiť sa, osvedčiť sa, plávať a neutopiť sa.

Opát ľútostivo pokrútil hlavou. „Zapredávaš svoju dušu.“

„Myslíte diablove?“

„Veľmi dobre vieš, že myslím na mizerný groš. Si zaslepený. Keď sa ti otvoria oči, bude neskoro. Budeš už starý a život budeš mať za sebou. Budeš ľutovať. Tvoje meno nebude medzi váženými autormi pojednaní, ku ktorým sa budú vracat' aj ďalšie pokolenia vedcov. Bude len v zaprášených starých výročných správach firmy, ktoré po tom, čo nie sú aktuálne,

nemajú ani cenu papiera, na ktorom ich vytlačili. Nikoho nezaujímajú. Podnik, s ktorým si spojil svoj život, zmizne raz z povrchu zemskeho ako všetko to, čo slúži prechavému zisku.

Nelámem však nad tebou palicu,“ zmierlivo dodal opát. „Pán predsa hovorí: ‚Nechcem hriešnikovu smrť, ale aby sa hriešnik zmenil a žil.‘ Odíď v pokoji, myslí však na moje slová.“

Fero sa zobudil. Veľkú väčšinu svojich snov hneď aj zabúdal, ale tento si nejaký čas ešte pamätal. Neriadil sa však ním, ani sa nad ním dokonca ani len nezamyslel. Odhodil ho ako nepotrebné bremeno. Kláštor, opát, veda. Včerajšok, strnulosť, zbytočná príťaž. Treba myslieť na dnešný deň a na zajtrajšok. Ako uspieť, ako sa presadiť. Až oveľa neskôr, keď uplynuli roky, sen sa mu pripomenul. Na zmenu však i tak nepomýšľal. Príliš sa udomácnil v prvej triede vlaku, v ktorom sa viezol. Lenže kam?

Školiteľ

Kláštorne školenie trvalo každý deň od rána do večera. Keď končili prácu v skupinách, bolo okolo 20. alebo 21. hodiny. Športoviská boli vtedy už zavreté a Ferovi začal chýbať nielen pohyb, ale aj čerstvý vzduch. Byť uprostred bavorskej prírody a ani ju nedýchať, veď to je hriech. Jediná dlhšia prestávka v dennom programe bola na obed. Tú musí využiť.

A tak ďalší deň poludňajšie jedlo rýchlo zhltoľ, obliekol sa a potom sa vydal na prechádzku po cestičke, ktorú objavil hneď po svojom príchode. Jej koniec ho priťahoval. Koľko mníchov sa tadiaľto vybralo na svoju poslednú cestu a beznádejnú jednotvárnosť ukončilo skokom do priepasti? Chcel sa opýtať v recepcii, ale potom sa včas zastavil. Taká otázka by asi nebola priaznivo prijatá a možno by nezostala len v recepcii. Školia ho, všetko mu platia a on premýšľal o akýchsi imaginárnych samovražďách mníchov. Naklonil sa nad nízke zábradlie, ale na dne priepasti pochopiteľne žiadne kosti nevidel.

Aj keď doma zažil Fero v ten rok už hrejivé slnko, v kláštorňoch končinách jar ešte úplne nezvíťazila. Sneh síce už zmizol, ale vonku bolo chladno. Rýchla chôdza ho o to viac občerstvila, vracal sa z nej ružovolíci, s novými silami do ďalšieho namáhania sedacích a chrbtových svalov.

Oproti mu šiel jeden z prednášajúcich, a to ten, ktorý im vykladal o poslaní, misii a vízii ich podniku, firemnej kultúre a personalistike. Vysoký, vyšportovaný, vystretý ako pravítko, hoci už stavec. Dať mu tak uniformu a monokel, vypadal by ako pravý pruský dôstojník, pomyslel si Fero, hoci pochopiteľne v živote nevidel pravého ani ľavého vojenského hodnostára z uvedeného kraja.

Školiteľ sa volal Ludwig Edel, ale Fero si ho premenoval na Prušiaka. Bol už v dôchodku, prednášal externe. Pri predstavovaní im však nezabudli pripomenúť, že ide o bývalého dlhoročného, váženého zamestnanca podniku.

Na Ferov pozdrav odpovedal ten druhý nevrlo, len krátkym kývnutím hlavy a hneď sa zadíval inam, kamsi hore nad poslucháčovu hlavu. Zrejme ho iný človek v lese rušil, chcel byť sám, odpočinúť si od neustáleho obkľúčenia účastníkov, ich otázok a pozorných pohľadov, nutnosti byť v strehu, náležite sa chovať, vyčerpať si hlasivky, písať čitateľne na flip.

Fero si zase pomyslel: Môžeš ma. Ten chodník nie je tvoj, nemáš ho vyárendovaný, i ja by som mohol povedať, že ty rušíš mňa, aj ja mám dost' tvojho každodenného ksichtu. Ostatne neboj sa, nechcem sa s tebou pustiť do reči, čokoľvek sa ťa opýtať. Prešli okolo seba, Fero sa okrem pozdravu aj prívetivo usmial.

Po dvoch dňoch si starý na neho ale zrejme zvykol, dokonca pri odpovedi na pozdrav i mierne zdvihol svoju paličku. Akoby sa z nich stali spolu sprisahanci. Dvaja čo majú radi les, uvedomujú si, že sú v jeho teritóriu, namiesto vlastného jazyka nechávajú hovoriť stromy. Tu sa nepatrí rozprávať, treba počúvať, kúpať sa v prírode, rešpektovať ju. Človek tu nie je pánom, ale ak nie votrelcom, tak prinajlepšom iba krátkodobým hosťom, ktorý nemá právo čokoľvek meniť alebo do niečoho zasahovať. Raduj sa z toho, že stromy ťa pustili medzi seba, že ti vystlali cestu, že môžeš nasávať panenský vzduch, obdivovať toľkú krásu, ponoriť sa do nej a čerpať z nej silu, hodiť za seba starosti, vracat' sa oveľa ľahším krokom než akým si sa vnoril do objatia zelene, kôry a ihličia.

Fero, ktorý bol mladší a rýchlejší, sa na prechádzky vypravoval skôr ako Prušiak. A tak sa stretávali, keď učiteľ bol na ceste k lavičke, zatiaľ čo on šiel už smerom späť do kláštora. Pravda, poslucháč netušil, či starec chodí až na koniec cestičky. Kráčal síce pomalšie ako ten oveľa mladší turista, ale skoro odpoľudnia nikdy neprednášal, a tak mal viac času.

Ďalší deň, cez prestávku medzi hodinami, Prušiak Fera poctil svojou pozornosťou a zastavil sa pri ňom. Prstom ukázal na jeho menovku: „Vy ste teda zo Slovenska, he?“ Neobjavil si Ameriku, pomyslel si študent, veď to si si už dávno prečítal v mojich papieroch. „Krásna krajina,“ pokračoval starý, „samé hory, robotný národ.“

„Navštívili ste niekedy Slovensko?“ opýtal sa potešený Fero.

„Nie, čoby,“ odvetil Edel. „Len som cez vašu krajinu cestoval, keď sme smerovali na dovolenku do Maďarska.“